

בבא בתרא טו-ADDENDUM

משה שווערד

1. הגהות יעב"ץ

שם סד"ה פ"ה - ר"ב י"ל שהוא עיקר ספרו זא"י
והשאר עפל - ול"ד ליחזקאל ודניאל ומג"א שכל עקרים
בחז"ל היו - ושמה נבואות ירמיה שבו"ל - חלמידו ברוך
ז"ל אסקינוהו הוא עלה לא"י נתנחא שם [ע' מגילה טז
ז' ונרש"י שם ד"ה שכל]: שם ד"ה שמנה - שנוהגים

2. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף טו. אנשי כנה"ג כתבו יחזקאל כו'. עי'
ברש"י שחמה, למה לא כתבו
יחזקאל בעצמו, וכתב דאפשר לפי שהיה
בחז"ל. והקשו התוס' הא ירמיה נמי בחז"ל
היה, שהלך למצרים ונתנבא שם, ולא מצינו
שחזר לא"י. ועי' בתשו' נודע ביהודה (מהד"ת
או"ח סי' קו) שהקשה לו השואל, הא רש"י
(ירמיה מד-יד) כתב, דירמיה וברוך חזרו משם
לא"י, ואיך נעלם מתוס' דברי רש"י עצמו,
וכתב לו הנוב"י דמש"כ רש"י חזרו משם, לאו
דוקא חזרו לא"י, אלא חזרו והלכו ממצרים,
ולכבל הלכו, שנבוכדנצר הגלם, וכ"כ בסדר
עולם (פ' כו), עי"ש שמפרש המקרא. ועי'
בהגהות מהריעב"ץ מה שתירץ קושית התוס'.

3. ספר דבר יעקב

(ב) ד"ה כתבו יחזקאל וכו' וכן מגילת אסתר
- מבואר ברש"י שמגילת אסתר נכתבה בא"י.
הגרי"ז [על הרמב"ם מגילה ב-ט ד"ה והנה] מקשה
שאינא בסדר עולם [פכ"ט] וברש"י [אסתר ט-כ]
על הפסוק ויכתוב מרדכי, שמרדכי ואסתר כתבו
המגילה בשושן וזה היה בגולה. ומתיר הגרי"ז דהא
דלא ניתן להכתב בחז"ל היינו להכתב ברוח הקודש
ונבואה, וכדי להכלל בכתבי הקודש בעיני כתיבה
ע"פ רוח הקודש, וזה בעיני בא"י, אבל דין כתיבה
בלי רוח"ק כדי לצאת ידי חובת קריאת מגילה היה
כבר בחז"ל.

4. דף על הדף בבא בתרא דף טו עמוד א

גמ': וימת שם משה עבד ד' וכו' מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע.

פי' הגר"א מוילנא "דמע" הוא מלשון "מלאתך ודמעך אל תאחר", והיינו לשון תערובות. והיינו שהתורה שנבראה לפני בריאת העולם, לא היתה התורה הכתובה במרום כלפינו, אלא היתה התורה עם הפסקות בין המילים אחרות וצירופין אחרים. וזהו מ"ש כאן שמשא כתב בדמע - היינו בתערובות, וימת משה בצירוף אחר, לא כמו שכתוב לפנינו. וכ"כ החתם סופר עה"ת. ועיין ברמב"ן בהקדמה על התורה.

5. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף טו עמוד א

יש שגורסין הקב"ה אומר ומשה כותב ומכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע. פ"ה וההפרש שביניהם כי הראשונים נכתבים בדיו והאחרונים נכתבים בדמע, וכן כתב הרמ"ה ז"ל, ויש גורסין עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, כלומר שהיה חוזר הפסוק קודם שיכתבנו מרוב חיבה וכדי שלא יטעה בה, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע, כלומר שהיה כותב ובוכה ולא היה חוזר הפסוק מרוב צער, והיינו דאמרין כמה דכתיב להלן מפיו יקרא את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר, כי מפני הצער לא היה אומר וכותב, ולפירוש הראשון מסתייעין מן הכתוב לענין מה שאמרו כי הקב"ה אומר ומשה כותב בדיו כענין שאומר בפסוק הזה, ואין לזה טעם.

6. דף על הדף בבא בתרא דף יד עמוד א

בגמ': משה כתב ספר איוב. כתב הגר"מ שטראשון בהגהותיו כאן, מובא בספר מאור עינים בשם חכם קדמון בימי רבינו הקדוש, כי מצא כתוב במגילה קדמונית איך מרע"ה היה מוליך ומביא בידיו את ספר איוב לאחד אחד מזקני ישראל בשעבוד מצרים, למען ישמעו ולמען ילמדו כי יש תקוה לכל בוטח בה', שאחר הרע יקבל גם טוב וחסד ממנו, עכ"ל. וקרוב מאד לומר כי המגילות הנזכרות במדרש עה"פ ואל ישעו בדברי שקר, אמרו (שמו"ר ה, יח) מלמד שהיו בידן מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן. א"ל פרעה 'תכבד העבודה על האנשים וגו' ואל ישעו בדברי שקר' אל יהיו משתעשעין ואל יהיו נפשים ביום השבת. כונת המדרש למגילות מספר איוב, ואולי מה שאמר פרעה 'ואל ישעו בדברי שקר' אל ישתעשעו בקריאת המגילות, נתכוין לרמז שלא ישתעשעו בדברי משלים ודמיונות, של שקר, שלא היו ולא נבראו. כאותו מאן דאמר (בגמ' שם) שאיוב לא היה ולא נברא אלא משל היה.

7. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף טו עמוד א

ממה שנחלקו בספר איוב נראה שלא היה הספר הזה מפורסם אצל הכל אלא גנוז אצל היחידים ועל זה נשתקע ענינו.

8. ספר דבר יעקב

שאיכא חיוב קריאה מהכתב, לא שייך לומר בזה שומע כעונה.
✓ הביאור הלכה [רי"ס קמא] מתרץ שהכא אין הציבור רשאים לברך ברכת התורה על שמיעתם, אלא הקורא הוא מברך, וא"כ כשאינו קורא בעצמו אלא שומע מהש"י, אינו אלא כשאר אנשי הציבור ששומעים ואינם מברכים.
✓ מיהו הרמ"א [סימן קלט-ג הובא בביאוריה"ל שם] פוסק שע"ה שאינו יודע לקרות עם הש"י או סומא, קורין להם לתורה, דסומכים על המהרי"ל שחולק על הרא"ש וסובר שגם לענין קריאת התורה אומרים שומע כעונה, וממילא אין הברכה לבטלה.

השו"ע [סימן קמא-ב] פוסק לא יקרא שנים בקול אלא או הש"י או העולה קוראים ומ"מ צריך לקרות עם הש"י שלא תהיה ברכתו לבטלה.
✓ הבי"י [סימן קמא] והט"ז [סימן קמא-ג] מקשים למה צריך העולה לקרות בלחש עם הש"י, ולמה אינו יוצא בשמיעה מדין שומע כעונה.
✓ העמק ברכה [הל' קה"ת] מתרץ ששומע כעונה שייך היכא דאיכא חיוב אמירה, אבל הכא כיון

9. דף על הדף בבא בתרא דף טו עמוד ב

בגמ': ביקש משה שלא תשרה שכינה על עכו"ם ונתן לו שנאמר ונפלינו אני ועמך.

בפיתוחי חותם (מבוא לשו"ת חתם סופר ליו"ד ובו מדרושי החתם סופר) כתב וז"ל: לא שהרע עינו של מרע"ה על חסידי אומות העולם שלא יגיעו להשגת רוח הקודש, אם יהיו ראויים לכך, חס מלהזכיר, אלא אם יכירו את ד' ויאמינו בתורתו, אז יכולים להגיע אפילו למדרגת הנביאים, כמו עובדי' גר האדומי (בסנהדרין ל"ט ע"ב), וכמו ר"ע ושמע'א ואבטליון שהיו בני גרים.

אך תפלת מרע"ה הי' ענין אחר, אם יקום א' מהם להכיר את ד' ולדבקה בו, אל יבחר השי"ת בו ובזרעו אחריו לעשות לו בית נאמן ואומה נפרדת - כמו שעשה לא"א ע"ה, אלא יתאחדו עם בני ישראל להיות עם אחד.

ולא התפלל זה עד אחר שעשו ישראל את העגל, כי חשש מרע"ה אם יעשה ד' לו עוד אומה אחרת, ואם הם לא יחטאו בנפשם ולא יעשו עגל, פן יתמעט ע"ז אורן של ישראל וישתכחו זכותו של אאע"ה, ותהיה אותה אומה הנבחרת, ולא זרעו של אאע"ה, ע"כ התפלל שיתחברו אל עם ישראל להיות עם אחד, וזהו ונפלינו אני ועמך, ע"ש עוד ביתר דבריו.